

Solculuk güzel şey, solcuları severim. Sağcıları sevmediğimden değil. Ne ki siyasi yelpazelenmesiyle gurur duyan pek az sağcı gördüm ama solcu pek çoktu.

Aklıma ne geliyor solcu deyince? Şöyle bir şey: Dünya kötü bir yer ve birinci vazifesi bunu düzeltmek olan arkadaşlar solcu oluyor. Bu düzeltme nasıl olur konusu pek açık değil, kabul edelim ki zaten kim-senin bu konuda pek net bir fikri yok, ancak bir şeylerin düzeltilmesi gerektiğini, bunun da bir noktada, belki hayli uzak bir noktada bir devrimle olabileceğini söylüyorlar. Hepsi değil belki, bazılarının devrim o kadar uzak ki unutmışa benziyorlar.

Velakin bu devrime hazırlanırken bir yandan da eleştirdikleri ve genelde kendilerinden başka herkesin kötü olduğu dünyayı *algılamaya* çalışıyorlar, bol bol okuyorlar. Okudukları (ve birbirlerine anlattıkları) çoğu şeyi ben anlamıyorum. Bazen anlarmış gibi yapmam gerekiyor, o zaman da cümle arasında *nesnel, uygulanabilirlik, betimsel, bilişsel* gibi kelimeler kullanıyorum. Pek farkedenden olmuyor.

Bana nedense biraz, aslında bu şikayet ettikleri dünyadan besleniyormuş gibi geliyorlar. Kapitalisti, gericisi, faşisti, ırkçısı ortadan kalksa, sadece konuşacak bir şey bulamamak değil, aynı zamanda *yiyecek* bir şey bulamamak tehlikesiyle de karşı karşıya kalabilirler. Hangisi daha büyük sorun bilemiyorum gerçi ama muhtemelen yiyecek bir şey bulamayınca, aralarından bazısını kapitalist yaparlar ve iki sorun birden hallolur.

Bazen tahayyül etmeye çalışıyorum: Herhangi bir kapitalist sistem içinde değil, tamamen kendi kendine yeterli, bir yandan özgürlükçü, bir yandan da sınıfsız bir sistem...Bir yerlerde bir şeyler oturuyor.

Özgürlükçüyseniz, insanların bir araya toplanmasına ve beraber iş yapmalarına da izin vermeniz gerekir. Eğer bunların arasında bazıları bazılarının daha fazla *kazanabiliyorsa* kapitalizm hortlayacaktır. Yok eğer bütün işleri *devlet* yaratacak ve planlayacaksa, bu planlayıcıların *ayrı* bir sınıf haline gelmesi sınıfsızlığı yok edecektir. Böyle bir sistem, ancak savaş ganimetleriyle veya dışardaki kapitalist sistemle uzlaşarak yaşar. Ganimetleri eşit dağıtmak nisbeten kolaydır ama tükenmek gibi bir *kusurları* vardır ve kapitalizmle uzlaşıyorsanız, zaten bir noktada onun bir parçası sayılırsınız.

Bana diyeceksiniz ki, işte efendim, şöyle teoriler, böyle fikirler var: Evet ama gördüğüm *örnek alınabilecek* bütün komün sistemlerinde nüfus sınırlı. Az insanı yönetmek zaten kolaydır, çok büyük teorilere de ihtiyaç yoktur bunun için. Ne zaman ki binler mertebesinden milyonlar mertebesine geçersiniz ve insanlar *kozmpolit* hale gelir, ya milyonlar zıvanadan çıkmasın diye Sovyet Rusya'dakine benzer *heyula* gibi bir bürokrasi yaratmak zorunda kalırsınız ya da ideallerinizi *biraz gevşetmek* gerekir ve o zaman da zaten artık *gerçek dünyada* yaşıyor olursunuz.

Kapitalizm (aslında yoktur böyle mükemmel bir sistem de, hadi kabul edelim olduğunu şimdilik) şöyle çalışır: Benim 100 birimlik işim var ve bir insan günde sadece 10 birim iş yapabiliyorsa, 10 birim harcayıp bu 100'ü 10x10'luk parçalara böler, 10 kişiye yaptırırım, onlara yaptıkları iş için 10'ar lira veririm ama ben -iş büyüdükçe, toplam kar arttığı için- 110 birimlik iş için belki 1000 lira kazanırım. Bu düzenin

çalışması için sermaye gerekir, evet, ama asıl olarak 100 birimlik bir iş fikri gerekir. İş fikrinin çalışması için de dünyaya ve insanlara ilişkin *doğru* ve fazla karmaşık olmayan bir görüş gerekir. Böyle bir fikir nasıl bulunur bilmiyorum ama oturduğu yerden insanların ne kadar kötü, bencil ve anlayışsız olduğunu düşünerek vakit geçirmekle bulunmayacağı kesindir.

Zaten karmaşık olanı daha da karmaşık hale getirerek kimse kimseyi kurtaramaz.

Bir sistemi iki şekilde inşa edebilirsiniz. Birincisi o kadar karmaşık olur ki *ayan* hiç bir problemi olmaz, ikincisi o kadar *ayan* olur ki, hiç bir problemi olmaz. Radarıma takılan ve solculuk namı altında toplanabilecek tüm fikirlerin birincisi gibi olduğunu düşünüyorum, o kadar karmaşıklar ki görünen hiç bir kusurları yok.

Ancak bu kapitalizm denen, ve aslında, dedik ya, mütekamil bir sistem olmayan *şeyin* başardığını elinden alabilmeye çalışmak için hayli büyük bir kusur. Çünkü kapitalizm, basitliğinden dolayı güçlü, kapitalistler solculara göre hayli basit insanlar, kimse (eğer nemalanmıyorsa) bir kapitalistin arkadaşlığını solcuya tercih etmez. Çünkü basit saiklerle hareket eden herkeste olduğu gibi kapitalist hayli sıkıcıdır. Bu basitlik ona solcuların hala becerip de tamamen çözümleyemediği bir esneklik verir. Kapitalistin sorduğu, *nasıl para kazanırım?* sorusunun cevabı her durumda değişir. Kimi zaman tarım yapar, kimi zaman muhasebecilik yapar, kimi zaman program yazar, kimi zaman araba yapar, kahve satar, müzik yapar, kitap yazar, akıl satar, hatta para kazanacağını gördüğünde Marx'ın posterlerini yapıp satan, Che'yi tişörte basan da odur.

Bunların hiçbirini de sabah kalkıp *bugün Kapitalizm için ne yapsam?* diye sorarak yapmaz. Amacı basittir. Herhangi bir -izm'e (eğer bundan para kazanmayacaksa) zaman ayırmaz. Kapitalizm dedikodusu da, malum, genelde pazar payının solculara ait olduğu rekabeti yüksek bir piyasadır. Kapitalist böyle rekabeti fazla, karı az pazarlara girmekle zaman kaybetmeyecek kadar akıllıdır. Kapitalizmin ne olduğunu tarif etmeye kalkmaz, bir şeylerden daha iyi olduğunu isbat etmeye çalışmaz, onu eleştiren solcuların bile ona ne kadar muhtaç olduklarını yüzlerine vurmaya zaman harcamaz.

Para kazanır.

Bunun için insanlara yeni ürünler sunması, eskileri daha verimli hale getirmesi, organizasyonunu daha karlı olmaya zorlaması, muhtaç durumda birilerini bulup onlardan *yüksek verim alıp az ücret vermesi*, ürünlerinin kalitesi konusunda yalan söylemesi ama çok defa da kaliteyi gerçekten artırması gerekir. Kapitalizmi bu derece etkin kılan gerçekte dünyanın öngörülemezliği ve bununla başa çıkmadaki basit kaidesidir. Ölçmesi biçmesi mümkün bir kaide olduğu için de, evet, pek hoş karşılanmaz; çünkü kimin kimden daha fazla para kazandığını anlamak, kimin kimden daha *iyi, güzel, akıllı* olduğunu anlamaktan fazlasıyla basit, kabalık derecesinde basit bir iştir. Zaten bunun için insanlar iyilik, güzellik ve akıl üzerine binlerce senedir çene yorarken, kapitalizmin bu ölçüsüne dair pek konuşmamışlardır. Konuşacak bir şey *yoktur* zira. Kapitalisti şeytanın yeryüzündeki halifesi gibi anlatan birinin cevap vermesi gereken en önemli soru yeryüzündeki bu haddinden fazla kompleks yapının yerine ne konacağıdır. İnsanlar, *belli ki* kapitalizmin nimetlerinden, televizyonlarından, cep

telefonlarından, arabalarından, endüstriyel ürünlerin ucuzluğundan vazgeçmek istemiyor. Bunu görmek için çok büyük bir araştırma yapmaya gerek yok. Sormaya bile gerek yok aslında, azıcık düşününce bulunuyor. Solcular, *devrim* yapmak istiyorlarsa, bunun daha iyi cep telefonlarına, daha renkli televizyonlara, daha hızlı arabalara yol açacağına insanları inandırmalı... Ama böyle olmaya-
cağını hepimiz biliyoruz, solcular da zaten insanların bunlardan *vazgeçtikleri* bir dünyayı arzuluyor, yoksa bugünkünden daha renkli ürünler üretmek için bugünkünden *daha kapitalist* olmak zorunda olacaklarının farkındalar. Farkında olmayanlar, en azından kapitalizmin bugünkü nimetlerinin *ikame* edilebileceğine inanıyor. Neyle? Ortak bir planlamayla. Kapitalizmin basit iştahla ürettiği eşyanın planlamayla üretilebileceğini söylüyorlar. Ancak bunun iki önemli kusuru var: Birincisi böyle bir düzende *planlayıcılar* kapitalistlerin kılık değiştirmiş hali oluyor. İkincisi ise, kapitalizmin yarattığı hayatı planlamak *ancak* ondan daha karmaşık bir organizasyonla mümkün.

Bu ikincisini, itiraf etmek gerekirse Dawkins'in Tanrı'ya itirazından yürüttüm. Tanrı'nın kainattan daha kompleks ve daha az muhtemel olduğunu söylüyor ya, ben de kapitalizmi (yani ekonomik kainatı) aynıyla yaratacak (ve bir yandan da adil olacak) bir otoritenin, kapitalizmin kendisinden daha kompleks olması gerektiğini söylüyorum. Şöyle açıklamak mümkün, kapitalist düzen içinde iki delik çorabı üstüste giyip, çorap almamam ama bir bilgisayar oyununa elli çorap parası vermem mümkün; böyle bir seçeneğim var; eğer bunu *planlamalı* bir sistemde ikame etmeye kalkışırsak, sonunda tüm insanların bu minik tercihlerini karşılamak için gerekli organizasyon, kapitalizmin yarattığı tüm organizasyonlardan daha becerikli ve karmaşık olmak zorundadır. Bu da, nasıl derler, *pek inandırıcı değil*.

Bunun yerine uygulamada ne olabilir? İnsanların ne istediğine bakılmadan, onların neye ihtiyaçları olduğuna başkası karar verebilir. Bu, evet, çok daha basittir, bana bilgisayar oyunu ve çorap arasındaki tercihi sormaktansa, nüfusun %99'unun yaptığı şeyi yaptığımı kabul edip, ayda iki çorap, üç senede bir de bilgisayar oyunu verebilirler. Bak, ne güzel bir hayat. Bunun da tabi, insanları pek mutlu etmemek gibi bir sorunu vardır. Temel ihtiyaçlarım karşılanır ancak sürüden ayrılmak istediğimde seçeneğim yoktur. Çorapları biriktirip satamam, zira herkesin zaten yeterince çorabı vardır, bilgisayar oyunları da o kadar nadirdir ki, gidip birinden almam mümkün değildir. İşte bu sebeple solculuk *asla* beklediği devrimini yapamayacaktır. Kapitalist sistem krize girebilir, arada birileri sınırlı da olsa sosyalistçilik oynayabilir ama tüm dünyanın bu şekilde idare edilmesi mümkün değildir. Çünkü böyle bir organizasyon kendi ağırlığıyla hantallaşır ve çöker, çökmesini sadece (Sovyetlerde olduğu gibi) silah zoruyla uzatabilirsiniz, ancak o da ilanihaye devam etmeyecektir. Bir noktada insanlar kapitalizmi öyle ya da böyle yeniden ihya edecektir.

Peki çözüm nedir? Çözümün (evet, sanırım mevcut) ne olduğuna burada girmeyeceğim ancak şimdi-
lik şöyle diyelim: Merkezi planlama kapitalizmin alternatifi olamaz; sınıfları yok edemeyiz; mülkiyeti ortadan kaldıramayız; insanların bilinçlenip de tüketim iştahlarından vazgeçmeleri bekleyen de daha çok bekler.

Merkezi planlama kapitalizmin alternatifi olamaz, çünkü yukarda bahsettiğim gibi kapitalizmi *simüle*

edecek organizasyon, ondan daha kompleks olmak zorundadır. Sınıfları yok edemeyiz, çünkü insanların arasında temelde eşitsizlikler vardır, sınıfların oluşma kriterini *zenginlikten* alıp *politik bağlara* çevirmek, sınıfları yok etmek değildir. Yapılacak şey, dünya tarihinin akışının gösterdiği gibi *sınıf geçişlerini kolaylaştırmaktır*.

Feodal zamanlarda, insanların sınıf değiştirmesi hemen hemen mümkün değildi, burjuvazi bunu biraz daha mümkün kıldı, şimdi hedef bunu daha da kolaylaştırmaktır. Üst sınıftaki oraya layık olmadığına çabuk düşecek, alt sınıftaki daha iyisini yapabildiğinde çabuk çıkacaktır. Ancak bu sınıflaşmaya toptan bir karşı duruş değildir, sadece insanların istedikleri/hakettikleri yere daha çabuk gelmesini sağlamaktır.

Mülkiyeti ortadan kaldıramayız, zira bunun sağladığı basitlikte bir mekanizmayı tekrar etmeye çalışmak, yine fazlasıyla karmaşık bir sisteme yol açar. Bir şeyler üzerinde tasarrufta bulunan insan, onun sahibidir, bu tasarrufunu devlet adına da yapsa, kendi adına da, o mülke kira da verse, üstüne zimmetli de olsa, mülkiyetten kaynaklanan zararlar değişmez. Buna mukabil bir insan tasarrufta bulunduğu şeyi o kadar da sahiplenmiyorsa, mülkiyetten kaynaklanan yararlar azalır; çünkü herkesin olan bir şeyin kaybolması daha kolaydır, insanlar kendilerine ait gördükleri şeye daha çok dikkat eder. Mülkiyeti yok etmek, dünyalıklar için yarışmayı engellemez, çünkü bu sefer falanca devlet çiftliğinin müdürlüğü için yarışacaklardır ama mülkiyetin sağladığı verimlilik ve basitlik faydası kaybolacaktır.

İnsanların bilinçlenip daha azla iktifa edeceklerini düşünen ise, oturup dinler tarihini bir inceler, her kültürden belki binlerce *peygamberin* yaşadıkları çağda insanlara daha az tüketmelerini salık verdiklerini görür ama insanların hiçbir zaman iştahlarını dizginlemediklerini de farkederek. *İnsanın bir vadi altını olsa, bir vadi daha ister, insanın ağzını topraktan başka bir şey doldurmaz*.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı solcuların savaşılmaya çalışıldığı cephelerde kapitalizm galiptir ve solcularımız da, aslında herhangi bir ürün kadar kapitalizmin ürünüdür. Kapitalizm solcuya da bir vazife vermiştir. Konuşmaya ve yumuk sıkmaya devam eder, sistemin gazını alır, insanların büsbütün mutsuz olmasını engellerler.